

Spomenici o Euharistiji u starokršćanskim crkvama u Dalmaciji.

Eucharistica documenta in antiquis Dalmatiae ecclesiis.

U splitskom arheološkomu Muzeju čuva se odavna jedna starokršćanska kornijola, lijepe radnje, na kojoj je predstavljen na tronožju dupin $\text{IX}^{\theta}\text{Y}^{\delta}$ (Vidi tabla I.). Ichtis na ovakom tronoga sleća na tronožne altare u kapelicama Sakramenta.

I ako bi postojala koja sumnja, da bi ova predstava mogla ne biti kršćanska, jer je radnja veoma lijepa i stoga što na ovom kornijolu falš, uz ribu, euharistički hljeb, koji dolazi na analognim slikam na pr. u katakombama sv. Kalista u Rimu, a što bi se dalo valjda opravdati malim razmjerom ovog dragog kamena, ipak su arheolozi mišljenja¹ da je ova gema kršćanska. Česte su, istina, predstave prizora morskih i ribarskih i u poganskim spomenicima, ali pošto je dupin na solinskoj gemi sam i nekako postavljen ne naravski, opće je mišljenje, da se ima odnašati na simbolični kršćanski ciklus $\text{IX}^{\theta}\text{Y}^{\delta}$ -a. Napomenuti je pako, da se ribe, a osobito dupini, nalaze na gemama bez dvojbe kršćanskima, dakako malne uvijek zajedno sa simboličnim sidrom. U katakombama sv. Kalista afreski ovakim slikama bez sumnje aludiraju na tajne formule natpisa Pektorija iz Autuma-a i Aberkija.

Da je ova predstava kršćanska, mišljenja su i Kraus,² i Schulze,³ koji je prvi ove opazio. Dupin pako obavijen okolo

¹ Sr. Bell. dalm. 1900. str. 25. Prvi je objelodanio ova predstava dr. Hlucowski u djelu: *Eucharystia w zwiactach nakladownichajych pamotkow pionianych, ikonograficznych, apokryficznych*. Krakowia 1908. str. 194.

² Bell. di archeologia cristiana. Roma 1880. p. 160.

³ Kraus, *Realencyklopädie der christl. Alterthümer* I. s. 333; II. str. 697.

⁴ *Archäologische Studien*, Wien 1886. p. 55.

jednoga trokuta, nalazi se također u splitskom Muzeju na jednom zlatnom prstenu, no učenjaci nijesu složni, da li je on kršćanski ili paganski predmet.

Izostavivši ovdje mnoge druge predstave kršćanske na ostalim predmetima u Splitskom Muzeju,⁸ koje bi se po nekojim mogle odnositi na Euharistiju, kao na pr. om afreska u jednom grobu Mučenika na Manastirima u Solinu, gdje se vide dva kaleža, u kojima se tekućina pjeni van istih, a po sredi golubica,⁹ ili mnogobrojne predstave na svjetiljkama kršćanskim u Muzeju, na kojim imade svakojakih kršćanskih simbola: križa, ribe, pet kruha i dvije ribe;¹⁰ pa u bazilici gradskoj kamen, na kome je obli hljeh, prekršten,¹¹ a nekojim od kojih predstava ima ipak

Tabla III. Kaleži iz Vienne u Galiji (V. vijek).

sličnja na Euharistiju, spomenuti ćemo ovdje lijepi fragmenat pluteja nadnog g. 1906. u Vidu u Neretvi¹² (Narona), na kojemu se vidi donji dio kaleža euhar. sa dva pisma. (V. tab. II.) Da ova manjkava slika bude jasnija i oku potpunija, pridodane su na Tabli III. sl. 1. i 2. predstave dvaju sličnih kaleža euharist. na-

⁸ Balč. dalm., 1908. p. 164. Br. 16., gdje je navedena cijela dosadašnja literatura.

⁹ Balč. dalm. 1909., str. 201., tabla IV.

¹⁰ Balč. dalm. 1894., str. 261.

¹¹ Balč. dalm. 1903., str. 40., br. 409.

¹² Balč. dalm. 1906. p. 38. Tabla V.; Nuovo Bullettino di archeologia cristiana, Roma 1906., fasc. 3—4., p. 207. sl.

denih u Vlenni u Galiji iz V. v. Na naronskomu platuju vidi se donji dio križa proširenog na stranašna, na kojemu je povisje naslonjen kalež, t. j. podanek istoga sa dijelom čaše. Pravi desni, koji se približava da pije, cio je sačuvan, dočim od lijevoga, iako popunjiva, vide se samo noge i dio repa. Sva je prilika, da je nad križem na komu se naslonja kalež, bio Kristov monogram, ili bolje križ je svršavao monogramom, kako se to vidi i na kaležu iz Vienne u Galiji (v. tablu III.) i inače, gdje monogram kuno da lebdji nad kaležom.¹² Ova je predstava nesumnjivo kršćanska i nosi kalež euharistični. A gdje je naden ovaj ulomak, sva je prilika platuaj okolo oltara, u Vidu pokraj Metkovića, treba tražiti gradsku baziliku ovoga grada, u komu je sigurno V. v. stolovao biskup, jer u dvjema crkvenim konciliima solinskim g. 530., 533. bio je prisutan Marcel biskup crkve naronske.¹³

Dr. F. Bullé.

¹² Cahen, Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie t. v. Calice, str. 1812, fig. 1833. Opazio je da je ova dalmatijska predstava bila valjda a malo pomnije izmisljena u Dictionnaire Cahena pod riječi Calice, jer malo bogat je u navođenju primjera ovaj Rječnik.

¹³ Sv. Kromotaksa solinskih biskupa lld. str. 33.